

## פורים ג

וואס לערנט דאס די גמרא ארויס פון א שינוי סדר און פון שלא במקומו און פון צוויי פסוקים אין באזונדערע ספרי תנ"ך?

עס זיינען דא מפרשים וואס ענטפערן, אז פון לשון איז מגילה קען מען נאר ארויסלערנען אז ביי סנהדרין איז ת"ת געווען מער חשוב ווי הצלת נפשות; ס'איז אבער ניטא קיין באווייז אז משמים האט מען דערצו מסכים געווען? דערפאר ברענגט די גמרא דעם לימוד הנ"ל, וואו די תורה גופא האט דאס מרמז געווען אין דעם שינוי הסדר בהפסוקים.

אבער דער תירוץ איז, ע"ד הפשט, ניט גלאטיק; די וואס "פירשו ממנו" זיינען ניט געווען סתם מענטשן, נאר אחיו — חברי סנהדרין, וואס ענינים והנהגתם איז פסק הלכה על פי תורה — איז וואו פעלט דא די ראי' אז "משמים הסכימו"?

ב. אויך איז שווער צו פארשטיין:

(א) וויבאלד אז "גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות", היינט פארוואס איז מרדכי'ס נאמען דערפאר (וואס "בטל מת"ת") איבערגעשטעלט געווארן נאר מיט איין דרגא ווייטער אין סדר פון די נעמען (פון "בתר ד" צו "בתר ה") — לכאורה האט ער דערנאך איבערהויפט ניט געדארפט גערעכנט ווערן צווישן די (חברי ה) סנהדרין, וואס זייער ענין איז פס"ד תורה?

(ב) פון משמעות הפסוק איז פאר-שטאנדיק, אז מרדכי'ס שררה אלס "משנה למלך" האט געדויערט א משך

א. אויף דעם וואס עס שטייט אין סיום וחיותם פון דער מגילה — "כי מרדכי היהודי וגו' ורצוי לרוב אחיו וגו'" — זאגן רז"ל אין גמרא': "לרוב אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין" [ווארום "אחיו" זיינען "חביריו" שהיו מכלל אנשי כנסת הגדולה<sup>2</sup>] און רש"י איז מפרש דעם טעם פארוואס "מקצת סנהדרין" האבן זיך פורש געווען פון מרדכי — "לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה"<sup>3</sup>.

נאכדעם איז די גמרא ממשך: "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיכא חשיב ל' למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה, מעיכא כתיב כו' ולבסוף כתיב כו', אז איז א פריערדיקן פסוק (אין עזרא') ווערט מרדכי גערעכנט אלס דער פינפטער, און איז א ווייטערדיקן פסוק (נחמ'') — אלס דער זעקסטער; "לפי שנעשה מרדכי שר בינתים ירד מחשיבותו אצל חכמים"<sup>6</sup>.

איז ניט מובן: אט דעם כלל, אז "גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות", האבן דאך חז"ל געקענט ארויסלערנען פון פשוטות הכתוב און אין דער מגילה גופא: "לרוב אחיו .. מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין", וואס דער "פירשו" איז דאך געווען דערפאר וואס "בטל מדברי תורה" צוליב הצלת נפשות — טא פאר-

(1) מגילה טז, ב. הובא בפרשי עה"פ.

(2) חדא"ג מהרש"א שם.

(3) ובפרשי עה"פ בחי"פ הסדר — לפי שנעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו, כפשוטו של הענין.

(4) ב. ב.

(5) ז, ז.

(6) פירשי מגילה שם.

האבן ניט מבטל געמאכט זייער דעת (המיעוט) קעגן דעם רוב?

(ב) לויט דעם קומט אויס, אז די צוויי מאמרי חז"ל הניל וואס די גמרא ברענגט אין איין המשך ("פירשו ממנו נאך) מקצת סנהדרין" ו"גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות"), זיינען זיי גאָר סותר איינער דעם צווייטן.<sup>9</sup>

ד. איז דער כללות/דיקער ביאור אין דעם בהקדם נאך א דיוק במחז"ל זה: "פירשו ממנו מקצת סנהדרין", און ניט "חלקו עליו" אָדער עכ"פּ "אין רוח מקצת חכמים נוחה הימנו"<sup>10</sup> וכדומה — וואָס "פירשו ממנו" מיינט (ניט אַ מחלוקת ווייל לויט זייער דיעה איז מרדכי'ס הנהגה ניט עפ"י תורה, נאָר) אַז זיי האָבן זיך פון אים אָפּגעזונדערט, האָבנדיק אַ באַזונדערן און אַנדערן דרך ושיטה אין הנהגת פון חברי סנהדרין (אָדער — ת"ח בכלל), ולא דרכו דרכם — אָבער אויך זיי האָבן מסכים געווען אַז מרדכי'ס הנהגה (בנוגע לעצמו) איז אַ דרך עפ"י תורה.

די הסברה אין דעם וועט זיין פאַר-שטאַנדיק אויך פון אַ סיפור וועגן דעם ראָגאַטשאַווער גאון והנהגתו — והביאור אין דעם:

נאָכדעם ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר איז אַרויסגעפאַרן פון רוסלאַנד און אָנגע-קומען אין ריגא, האָט ער דאָרט פאַר-רופן אַן אסיפה פון רבנים, מנהיגים און עסקנים וכו' לטובת די רוסישע אידן, צווישן די איינגעלאָדענע איז אויך געווען דער ראָגאַטשאַווער. ביי דער

זמן, וואָס דעמאָלט איז ער געווען "רצוי (בלויו) לרוב אחיו" — אַ מצב פון "פירשו ממנו" — איז ממה-נפשך: אָדער מרדכי האָט זיי באַלד געדאַרפט אויפווייזן אַז זיין הנהגה איז על פי תורה, אָדער, אויב ניט, האָט ער געדאַרפט אַוועקגיין פון זיין "שררה", וכמילא — גלייך צוריק ווערן רצוי לכל אחיו.

ג. דער ביאור אין דעם וועט זיין מובן פון דעם דיוק אין זעלבן לשון המגילה (ודרשת רז"ל): "רצוי לרוב אחיו" — "פירשו ממנו (נאָר) מקצת סנהדרין", וואָס דאָס מיינט אַז רוב "אחיו" אין סנהדרין האָבן יע מסכים געווען צו דער הנהגה פון מרדכי.

וכמילא איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אַז פון דעם וואָס "פירשו ממנו מקצת סנהדרין" איז כלל ניטאָ קיין רא"י אַז ת"ת איז גרעסער פון הצלת נפשות: אדרבה, פון דעם קען מען אַרויס-לערנען פאַרקערט, וויבאַלד אַז צו רוב סנהדרין איז ער געווען רצוי — ד.ה. זיי זיינען מיט אים בדעה אחת.<sup>8</sup>

און דערמיט איז אויך מוסבר, וואָס מרדכי'ס נאָמען איז צוליב דעם איבער-געשטעלט געוואָרן נאָר מיט איין דרגא ווייטער — היות, אַז, אדרבה, רוב חברי הסנהדרין האָבן איינגעשטימט מיט זיין הנהגה.

אָבער לפי זה ווערט שווער לאידך גיסא:

(א) וויבאַלד אַז מרדכי'ס הנהגה איז געווען בהסכם מיט דער דיעה פון רוב חברי הסנהדרין, האָט זי דאָך געדאַרפט מכריע זיין די דיעה פון מיעוט ("מקצת") — היינט פאַרוואָס "פירשו ממנו" און זיי

(9) ולגירסת הע"י (וכ"ה גירסת ה"ל"ש עה"פ. הובאה ג"כ בדקיס מגילה שם) בעל ב' המימרות אחד הוא (רב יוסף)!

(10) להעיר ממדרש שמואל לאבות פ"ג מ"י — הובא ביד יוסף לע"י שם.

התורה:) אין דעם זמן מועט וואס זיי לערנען זיינען זיי מצליח „להבין ולהשכיל מיד“ — דאס וואס כרגיל עפ"י זייער טבע וואלט אויף דעם נויטיק געווען אַסך מער זמן בלימוד התורה.

און אזוי אויך בנדר"ד (האט דער ראגאטשאָווער אויסגעפירט): דורך דעם וואס ער וועט זיך באטייליקן אין ועד וועט ער מוזן מבטל זיין מזמנו בלימוד התורה — איז לויטן ירושלמי, וואס „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן“, וועט אים ניט פעלן אין ידיעת התורה; וויבאלד אָבער אַז הלכה כבבלי, אַז ס'איז בלויז „תורתם משתמרת“<sup>15</sup>, וועט ביי אים פעלן די הוספה אין לימוד וידיעת התורה וואס ער וואלט געקענט האָבן ווען ער לערנט תורה אויך אין די זמנים — און אויף דעם קען ער ניט מוותר זיין.

ה. וי"ל, אַז דער הסבר אין דער מחלוקת הנ"ל צווישן בבלי און ירושלמי, איז פאַרבונדן מיט דעם חילוק אין דעם אופן הלימוד צווישן זיי:

דער אופן הלימוד אין תלמוד בבלי איז מיט אַ ריבוי שקו"ט וכר, און ווי די גמרא<sup>16</sup> זאגט „במחשכים הושיבני“<sup>17</sup> .. זה תלמודה של בבלי: דער לימוד איז ע"ד ווי איינער זוכט אין דער פינסטער — מ'דאַרף ריבוי חיפוש ויגיעה, פרעגן

אסיפה האָט מען געוואלט באשטימען אַ ועד וואס זאָל זיך צוזאַמענקומען מזמן לזמן און זיך מיישב זיין ווי צו פירן די אַרבעט פאַר די רוסישע אידן — און מ'האָט געבעטן דעם ראגאטשאָווער אַז ער זאָל זיך משתתף זיין אין דעם ועד. ער האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט און האָט מסביר געווען, אַז זיין אַריינגיין אין ועד איז תלוי אין אַ פלוגתא צווישן תלמוד בבלי און ירושלמי:

די גמרא זאָגט אין ברכות<sup>11</sup>, אַז „חסידים הראשונים היו שוהים .. תשע שעות ביום בתפלה“. פרעגט די גמרא: אויב אזוי, „תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית (און די גמרא פאַרענטפערט) אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת“.

אין ירושלמי<sup>12</sup> ברענגט זיך דער זעלבער ענין, נאָר מיט אַ שינוי: אַנשטאָט „מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת (ומלאכתן מתברכת)“, שטייט: „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן (וברכה ניתנת במלאכתן)“.

דער חילוק צווישן „תורתם משתמרת“ און „ברכה ניתנת בתורתן“ איז מובן: „משתמרת“ מיינט נאָר „שאין תלמודם משתכח“<sup>13</sup>, אָבער עס קומט ניט צו קיין נייע בתורתן (נאָר וויפל זיי קענען לערנען אין דעם זמן מועט ווען זיי זיינען זיך ניט עוסק אין תפלה):

משא"כ „ברכה ניתנת בתורתן“ מיינט: „שהצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין“<sup>14</sup>, ד.ה. אַז (ניט נאָר פאַרגעסן זיי ניט דאָס וואָס זיי לערנען, נאָר ס'קומט זיי צו אַ הוספה אין הבנת וידיעת

15) להעיר מהענין שע"י צדקה „נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה“ — תרא א. ב. ובלקו"ת לגי"פ (ג, א. נדפס באה"ת בראשית כרך ו' תתרכו, ב ואלף) מובן שאינו גוזמא כ"א אלף ממש. ובמילא מובן שאין צריך לשהות. ואולי יש לחלק בין זה לברכה ניתנת בתורתן. ואכ"מ.

16) סנהדרין כד, א. ומשמע דהסיבה היא „בבלי“ (ש.אין תורה כתורת א"י — ב"ר פטי', ד) — וגם בזמן התנאים, אנשי כנה"ג וכ"י כן הוא.

17) איכה ג, ו.

11) לב, ב.

12) שם פ"ה ה"א.

13) פרש"י ברכות שם.

14) פני משה לירושלמי שם.

— איז מסתבר צו זאגן, אז זייער לימוד (עכ"פ פון רובם) איז געווען ווי דער סדר לימוד הירושלמי — ובפרט אין זמן המשנה ואנשי כנסת הגדולה;

אבער אויך דאן זיינען געווען תנאים פון בבלי — ע"ד ווי שפעטער: הלל עלה מבבל<sup>21</sup>, ר' נתן הבבלי<sup>22</sup>, ועוד — ובפרט אז ס'איז שוין דורכגעגאנגען מער ווי זיבעציק יאָר פונעם זמן ווען „החרש והמסגר“<sup>23</sup> זיינען אַוועק מירושלים עם הגולה אשר הגלתה עם יכני' — לבבלי<sup>24</sup>. און אנשי כנה"ג זיינען געווען משבי הגולה אשר הגלה ג' מלך בבל לבבלי וישובו לירושלים ויהודה — בשנת אחת לכורש, פופציג צוויי יאָר זיינען זיי געווען בבבלי, אבער אויך — פון „החרש והמסגר“ וואָס נאָך בירושלים זיינען זיי שוין געווען במעלתם זו (און אין דעם אופן הלימוד)<sup>25</sup>.

און דעריבער האָט מרדכי (ורוב הסנהדרין) געהאַלטן אז ער מוז ווערן אַ משנה למלך צוליב הצלת נפשות; איי, ווי קען ער דערנאָך בלייבן אין סנהדרין ואנשי כנה"ג וואָס זייער ענין איז לימוד התורה והוראה — איז „על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן“, ובמילא וועט ער האָבן הצלחה (ניט נאָר אין אַן אופן פון „תורתם משתמרת“, נאָר אויך) „להבין ולהשכיל מיד“ — צו מתברך ווערן און שטייגן אין לערנען מער ווי לויט דעם זמן וואָס עס בלייבט אים אויף לימוד התורה.

קושיות און פאַנאָדערקלייבן וכו' ביז מ'קומט צו צום אמת'ן פשט ומסקנא; אבער אין תלמוד ירושלמי איז דער לימוד אין אַן אופן ישר — מ'געפינט גלייך די ריכטיקע סברא און תירוץ וכו', ווי איינער וואָס זעט אַ זאך אין דער ליכטיקייט<sup>18</sup>.

און דעריבער דאַרף אויסקומען, אז לויט דער שיטה (און אופן הלימוד) פון בבלי, קען דורכן לימוד מועט (פון חסידים הראשונים) אויפגעטאָן ווערן נאָר דער ענין פון „תורתם משתמרת“ — זיי זאָלן ניט פאַרגעסן די דברי תורה וואָס מ'לערנט, אבער ניט אז עס זאָל נאָך זיין אין אַן אופן פון „ברכה ניתנה בתורתן“, „להבין ולהשכיל מיד“, וואָס איז ניט מתאים צום סדר הלימוד פון בבלי;

אבער לויט דער שיטה (און אופן הלימוד) פון ירושלמי, טוט אויף זייער לימוד אויך דער ענין פון „ברכה ניתנת בתורתן“ — „הצליחו להבין ולהשכיל מיד ולא היו שוהין“ — בהתאם צום דרך הלימוד אין אַן אופן ישר, אז מ'קומט באַלד צו צום ענין ווי ער איז לאמיתתו.

ו. עפ"י י"ל, אז דער חילוק צווישן הנהגת מרדכי (שרצוי' לנשיטת) רוב הסנהדרין) און דער שיטה פון „מקצת סנהדרין“ איז תלוי אין דער פלוגתא הנ"ל צווישן בבלי און ירושלמי:

די סנהדרין גדולה, וואָס מ'האָט געקליבן פון די סנהדרין קטנה<sup>19</sup> וואָס מקומם בירושלים ועכ"פ בארץ הקודש<sup>20</sup>

(21) פסחים סו, א.

(22) דעלה מבבל — פרש"י גיטין (סו, ב), ב"ב (עג, א) ד"ה רבי נתן. ועוד.

(23) מ"ב כד, יד. גיטין פח, סע"א. פרש"י עה"פ.

(24) ראה סדר הדורות — בזמן דנס פורים.

(25) ראה בכ"ז — מפרשי המשניות בתחלת אבות. הקדמת הרמב"ם לפיה"מ. עזרא ב, א"ב. שם א, א. סדה"ז.

(18) ראה בארובה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ע' ז ואילך. ד"ה אמר רבא תש"ח פ"א. ועוד.

(19) ראה סנהדרין פח, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ח.

(20) שם.

נתמעט געווארן, איז אויך געווארן א מיעוט (ירידה) אין זיין חשיבות „אצל חכמים“, אז אַנשטאַט צו דערמאָנט ווערן „בשר ד“ איז ער דערמאָנט געווארן „בשר חמשה“.

אַבער פונדעסטוועגן האָט מרדכי (ורוב הסנהדרין) געהאַלטן אז ער האָט געדאַרפט ווערן אַ משנה למלך — ווייל אפילו אז דורכדעם זאָל ביי אים פעלן די „גדלות“ פון „גדול ת““, איז עס כדאי צוליב דעם ענין פון „הצלת נפשות“<sup>26</sup>, צו זיין א „דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו“<sup>27</sup>.

ח. לכאורה איז אַבער פאַרט ניט גלאַטיק: אמת טאַקע אז מחמת דעם וואָס „ברכה ניתנת בתורת“ האָט ביי מרדכי ניט געפּעלט אפילו אין דער הוספה בידיעת התורה: און אמת טאַקע אז עס איז דאָ אַ מעלה אין „הצלת נפשות“ וואָס צוליב דעם איז כדאי די ירידה (אז ער זאָל ניט זיין „תורתו אומנתו“) — אַבער ווי אזוי איז ער פאַרט אויך דערנאָך געבליבן איינער פון די סנהדרין, וואָס לכאורה כל ענינם איז נאָר לימוד התורה און הוראה?

בסגנון אחר: ווי איז שייך אז אויף סנהדרין גופא (וואָס כל ענינם איז תורה כנ"ל) זאָל זיין אַ חיוּב צו מוותר זיין אויף „תורתם אומנתם“ צוליב „הצלת נפשות“?

<sup>26</sup> ראה ס"ז י"ד ס"ס רנא.

<sup>27</sup> אבל לולי הענין ד'הצלת נפשות' לא ה' עוסק בצ', מצד מעלת ת"ת.

ועפ"ז יש לקשר מה שפרש"י בחזיתת מג"א — „הוא אחשוורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו, עס פירוש בסיום מג"א — „לרוב אחי, ולא לכל אחי וכר“ (דנקודת תחלתו בסופו) —

כי הטעם שמרדכי „נעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו“ גם לאחר נס פורים, הוא לפי ש„הוא אחשוורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו“, ובמילא ישנו החשש שיחדש הגזירה.

עס האָבן זיך אַבער געפונען צווישן די חברי הסנהדרין אויך (א „מקצת“) אַזעלכע וואָס זייער אופן הלימוד איז געווען בדומה צום דרך הלימוד פון תלמוד בבלי — כנ"ל.

און דעריבער איז ביי זיי געווען דער אופן פון (בלויז) „תורתם משתמרת“, וואָס דורך אַפּגעבן זיך מיט עניני עסקנות ו„הצלת נפשות“ וועט פעלן אין הוספה בידיעת התורה וואָס פאַדערט זיך פון חברי הסנהדרין. און דערפאַר „פירשו ממנו מקצת סנהדרין“: ביי זיי האָט ניט געקענט זיין דער אופן העבודה פון מרדכי (ורוב הסנהדרין) און זיי האָבן זיך פון אים אַפּגעזונדערט אין זייער אייגענעם דרך (כנ"ל אין אַנהויב'ס סעיף ד').

ז. הגם אז לויט דער שיטה פון ירושלמי איז „ברכה ניתנת בתורת“ — און דעריבער האָט מרדכי געהאַט אויך די ברכה וענין פון הוספה אין ידיעת התורה — פונדעסטוועגן, „ירד מחשי-כותו אצל חכמים“ צוליב דעם וואָס „בטל מד'ת ונכנס לשררה“ —

וואָרום עס איז פאַראַן אַ מעלה מיוחדת אין דעם דרך פון „תורתם אומנתם“ — ניט צו מבטל זיין פון לימוד צוליב קיין זאָך<sup>28</sup> (אפילו ווען עס וועט לפועל ניט פעלן אין דער הוספה בידיעת התורה ווייל „ברכה ניתנת בתורת“); און דאָס איז כוונת חז"ל „גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות כר“: עס איז דאָ אַ „גדלות“ אינעם אַפּגעבן זיך אינגאַנצן אויף לימוד התורה. און וויבאַלד אז ביי מרדכי איז די „גדלות“

<sup>26</sup> ראה מג"א (סק"ז סק"ד. שרע אדה"ז שם סד); אפילו רגע. ובשרע אדה"ז ס"ז ס"ז: ואין מתבטל כלל כ"א לדברים הכרחיים לצרכי גופו וללימודו. וראה תניא ספכ"ג. וראה לקמן הערה 32.

רבים), און צוליב דעם דארפן זיי יורד זיין פון זייער כח ותוקף אלס סנהדרין, כדי צו זיין ממזכי הרבים.

און עד"ו איז דער ביאור בעניננו: הגם אז דורכדעם וואס מרדכי איז געווארן א משנה למלך איז געווארן א ירידה אין זיין חשיבות (אלס חבר הסנהדרין) פון „בשר ד"ו" צו „בשר חמשה", עס האט ביי אים געפעלט דער ענין ומעלה פון „תורתם אומנתם" — איז אבער די ירידה כדאי, אפילו מצד ענינם פון סנהדרין גופא — וויבאלד דאס איז צוליב טובת הרבים (ע"ד הנת"ל אין תנא דבי אליהו).

ט. די הנהגה פון כ"ק מ"ח אדמו"ר איז געווען, אז ער פלעגט „גזלנען"<sup>31</sup> פון זיין צייט וואס ער וואלט געקענט אפגעבן אויף לימוד התורה לעצמו ועבודת ה' לעצמו, און זיך פארנומען דאן מיט עניני עסקנות והצלת נפשות.

און ער האט עס אויך געמאכט פון א חלק חשוב פון זיינע תלמידים און מקושרים, אז אויך זיי זאלן זיך פירן אין דעם וועג; און ער האט איינגעפירט, אז אפילו תלמידי הישיבה זאלן — בין הסדרים — אוועקגעבן א געוויסן טייל פון זייער זמן אויף הפצת התורה והיהדות חוזה; און די התעסקות איז צייטענווייז אין אן אופן, אז א חלק גדול פון דעם זמן ההפצה גייט אוועק (ניט אויפן עצם לערנען מיטן צווייטן, נאר) אויף „צרכי ציבור": השתדלות אריינגעצוקריגן תלמידים, מסדר זיין אן ארט אויף לערנען, שאפן די נויטיקע סכומים צו דעקן די הוצאות וכו' וכו'.

ד.ה. אז אפילו אזעלכע מקושרים, וואס זייער מצב ודרגא איז נאָר (כפסק הלכה פון בבלי) אינעם אופן פון „תורתם משתמרת", דארפן זיי אפגעבן פון זייער

איז דער ביאור אין דעם: עס שטייט אין תנא דבי אליהו<sup>28</sup>: „הי' להם (לסנהדרין גדולה) לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עי' רות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'".

דער דין איז, אז ווען סנהדרין האט גולה געווען ממקומה בלשכת הגזית קען זי ניט דן זיין דיני נפשות<sup>29</sup>; ד.ה. אז דורך דעם וואס „ויחזרו בכל עיירות ישראל כו'" ווערט א ירידה אין דעם כח ותוקף פון סנהדרין<sup>30</sup>; און פונדעסט-וועגן איז „הי' להם" — א חיוב — „לילך כו' בכל עיירות ישראל כו'".<sup>31</sup>

פון דעם קען מען פארשטיין, אז דער עיקר תפקיד פון די סנהדרין איז — הוראה לרבים (און דורכדעם הצלת

(28) רבה פ"א.

(29) ע"ז ח, סע"ב. וישנ' רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"א-יג. ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לשה"מ מ"ע קנ"ג), בטלו כל הדינים (לא רק דיני נפשות) התלוין בביד הגדול'.

(30) ואף שבתדאר שם המדובר בזמן „עד שתישבו ישראל בארצם" שזה קודם לבנין ביהמ"ק — הרי מקומם סנהדרין הוא „אצל המזבח" (ירושלמי מכות פ"ב ה"ז. מכלתא ס"פ יתרו'. משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים), „סמוך לשכינה" (תוס' ע"ז שם ד"ה מלמד), דזה ישנו גם במשכן וכו'. ומובן שכשאינם „אצל המזבח" חסר בשלימות ענין הסנהדרין. ובתוס' ע"ז (הג"ל) מוכח דכשאינם (רק) „אצל המזבח" בטלו דיני נפשות כו', עיי"ש.

ועוד (ועיקר) — טעם התדבאר דזהו „עד שתישבו" — כי לאחר' הרי יש ביד בכ"מ והם עושים כ"ז (במשכ"ש מסנהדרין, קודם שתישבו, וקי' מהם — שהי' מאד' דאתאר זה בפרט).

(31) בפרט באופן דגולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן' — להעיר ממרדל חלוק כו' טלית של ת"ח כל שאין חלוק נראה מתחתיו טפה (ב"ב נו, ב.) — ועייגי' תענית כג, רע"ב. מג"א ארח ר"ס ב.

(\*) כ"ה בדפוסים לפנינו. ובכמה דפוסים: ר"פ משפטים. ראה מכלתא מהדורת הארואויט'רבי'.

וכבוד הוי' עליך זרח" — וואס דאס איז שלא בערך פון „ברכה ניתנת בתורתך“.

י"ד. דאס איז די הוראה פון הנהגת מרדכי פאר אונז בנוגע לפועל — און ווי די תורה הידועה פון בעש"ט<sup>35</sup> אויפן מאמר המשנה<sup>36</sup>, „הקורא את המגילה למפרע לא יצא“: דער וואס לייענט די מגילה אָננעמענדיק אָ דאָס וואָס ס'ווערט דערציילט אין מגילה איז אַ זאך וואָס האָט געטראָפֿן אינעם עבר („למפרע“) און האָט נישט קיין שייכות צום הווה — איז „לא יצא“:

עס פאָדערט זיך פון אונז אַ הנהגה — מעין און עכ"פֿ שמץ מנהו פון הנהגת מרדכי, צו ווערן אַ „משנה למלך“, כדי צו זיין אַ „דורש“<sup>37</sup> טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו“ (אפילו ווען צוליב דעם איז ער „רצוי“ בלויז צו „רוב אחיו“:

און הגם אַז די הנהגה איז ביי כמה וכמה פאָרבונדן מיט אַ „ירידה“<sup>38</sup>, וואָרום מ'דאַרף צוליב דעם מוותר זיין אויף דער אייגענער שלימות — איז כדאי די ירידה צוליב דער תועלת וטובת הרבים.

[און אזוי געפינט מען עס אויך ביי יעדערן בחיינו אויך אלס יחיד ופרט: זיין נשמה איז יורד „מאיגרא רמה לבירא עמיקתא“<sup>39</sup> כדי צו ווערן אַ מושל

זמן, אפילו אין דעם אופן וואָס דורכ' דעם וועט פעלן אין זייער לימוד התורה ועבודת ה', צוליב טובת הרבים;

ווייל די הנהגה הנ"ל פון דעם ראַ- גאטשאַווער איז נאָר פאָר יחידי סגולה אין יעדן דור וואָס זיינען בבחי' „תורתם אומנתם“, און זייער ענין איז ע"ד ווי דאָס איז געווען ביי מקצת סנהדרין — אַ הוספה בידיעת התורה באופן תמיד;

אַבער דער סדר העבודה פאָר רובא דרובא (אפילו פון בני תורה) איז — כפסק הדין, אַז בזמן הזה איז נישט מענשען וואָס „תורתם אומנתם“<sup>32</sup>, און מה-דאָך אַז מ'איז מבטל פון לערנען צוליב אַנדערע ענינים, דאַרף מען אַוודאי דאָס טאָן צוליב „הצלת נפשות“ וטובת הרבים.

— ולהעיר אַז בנוגע צו כ"ק מרח אדמו"ר אליין — איז מי יודע אופן עבודתו. ובכלל איז דאָך ידוע די תורה פון בעש"ט<sup>33</sup> אויפן פסוק<sup>34</sup>, „קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח“: „אתם נשיאי ישראל וואָס איר לייגט אַוועק אייער תורה ועבודה כשביל טובת הרבים וואָס וועט זיין מיט אייך, איז דאָס קומי אורי באור הפרט להכללי וכו'“ — ד.ה. אַז נשיאי ישראל האָבן אַ ברכה מיוחדת, אַז עס זאָל ביי זיי נישט פעלן אין זייער „תורה ועבודה“, ואדרבא „בא אורך

(35) הוספות לכש"ט (קהית) סי' עח.

(36) מגילה רפ"ב.

(37) וכידוע אמתית ענין הדרישה — ע"ד ודרשת וחקרת גר, תדרשנו בכל לבבך גר, וראה סי' לאר"ח ר"ס תבט. — ראה סה"מ עתיר ע' סא. סה"מ תשיט ע' 224 ואילך.

(38) וכמו מלך כפשוטו, שמע"ע הוא, משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שי"ט ב, ב), וצ"ל השתדלות מיוחדת לפעול עליו שירצה להיות מלך על עם (ראה ד"ה תקעו תשא. יו"ט של ר"ה תשי"ג. ובכ"מ).

(39) ע"ד לשון השי"ת חגיגה ה' ב. ונת' ברשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ד כר ב' ע' אעב ואילך).

(32) בדרגא דרשב"י (שאז „אין מפסיקין לתפלה“)

— שבת יא, א. טושי"ע (ואדה"ז) אריה סריס קו [אף שישנו בדרגא פחותה יותר (שאז אי"צ לילך לביהכנסת) — רמ"א אריה ס"ז סי"ח. שרי"ע אדה"ז שם סי"ז. וראה לעיל הערה 26].

(33) מ' תורות הידועות שאמרן בג"ע ביום חגיגת הולדתו ש"ק פ' תבוא חיי אלול תרנ"ב — כפי שמענו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (משיחת שמע"צ תרצ"ז). נדפסו בהוספות לכש"ט (קהית) סי' ג' ובסה"ש תרצ"ז.

(34) יע"ש ס, א (מהפסוקה דפ' תבוא).

וואָרום הגם אז דורך התעסקות בצ"צ באמונה<sup>48</sup> פעלט אין לימוד התורה ושליומות עצמו, ביז אז חז"ל<sup>49</sup> זאָגן „הטל עליהן צ"צ והן כליו מאליהן, פונע דעסטוועגן, איז דוקא אין דעם און דורכדעם דער עילוי נפלא פון טובת הרבים.

און אויב עס פאָדערט זיך די הנהגה פון מרדכי בנוגע צו דער הצלה פון אידישע גופים<sup>50</sup>, על אחת כמה וכמה אז עס דאַרף אזוי זיין ווען עס קומט צו דער הצלה פון אידישע נשמות — אז מ'דאַרף אַפלייגן די אייגענע שליומות צוליב „הצלת נפשות", צו זיין א „דובר שלום לכל זרעו", ביז עס וועט ווערן דער ישראל עושין תשובה „ומיד הן נגאלין"<sup>51</sup>, בקרוב ממש.

(משיחות פורים תשל"ג)

פורים וש"פ תשא תשל"ה)

ושולט<sup>40</sup> אויפן גוף, נפה"ב וחלקו בעולם, זיי כובש זיין און פון זיי מאַכט א „דירה לו ית";

און דערנאָך אז ער האָט חתונה — קומט בהוספה על הנ"ל (ובלשון המגילה<sup>41</sup>): „להיות כל איש שוורר בביתו" (וכמחז"ל<sup>42</sup> „איזהו אשה כשרה העושה רצון בעלה") — און אויך די „שררה" איז פאַרבונדן מיט א ירידה, וכמחז"ל<sup>43</sup> „נחית דרגא נסיב איתתא", ווייל א מענטש מוז מוותר זיין אויף זיינע אייגענע ענינים צוליב טובת ביתו<sup>44</sup>.

און דאָס איז אויך די הסברה אויף דעם וואָס מ'געפינט אַן עילוי אין עוסקים בצ"צ אפי' אויף די וואָס „תורתם אומנתם"<sup>45</sup>: די וואָס „תורתם אומנתם" דאַרפן מפסיק זיין לק"ש<sup>46</sup>, אָבער די וואָס זיינען עוסק בצ"צ זיינען ניט מפסיק אפילו לק"ש<sup>47</sup> —

(40) ראה תניא פ"ט.

(41) א, כב.

(42) ראה תדבאר פ"ט. הובא ברמיא אה"ע ס"ס

סט.

(43) יבמות סג, א.

(44) ודוקא ע"י „יברך אותם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב). יבמות שם. המשך שמח תשמח תרנין ע' 5 ואילך). וראה לעיל הערה 15, שע"י צדקה „נעשה מוחו ולבו זכים וכו'".

(45) נוסף על החילוק בגדרם — דתורתו אומנתו הוא כשאין מתבטל מלימודו כלל (ראה לעיל הערה 26), ועוסק בצ"צ הוא גם כשעוסק בזה רק בשעה זו [כפשוטו לשון הרמב"ם וכו' (דלקמן הערה 47) „ה' עוסק בצרכי רבים כו'".

(46) בהנשמן בתחילת הערה 32. רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה (ו"נ"כ שם).

(47) רמב"ם שם. שו"ע (ואדה"ז) אורח ס"ע ס"ד. שו"ע אדה"ז ס"ס צג.

וראה לחי' (הל' ק"ש שם), שאיל כמ"ש הביי (ס"ע) דמקור הרמב"ם הוא מהא דירושלמי ברכות (פ"ה ה"א), „העוסק בצ"צ כעוסק בדית", ד, כאן צרכי רבים עדיף מדית בתורתו אומנתו כו', עיי"ש. וראה כ"מ הל' ק"ש שם. שו"ע אדה"ז שם.

(48) אף שבשו"ע אדה"ז (ס"ע שם) כתב: בד"א בדורות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לשי"ש כ"י — הרי מסיים: „אין מי שישתדל אלא הוא שאז אפי' עוסק בהצלת ממונם לבד כ"י ולא יפסיק", וכ"ש בנוד"ד בענין של הצלת נפשות — נשמות — ממש.

(49) סנהדרין יז, א. פרשי' בהעלותך יא, כח. ובתנחומא וארא (ה) ושמו"ר (פ"י, ב): משכח תלמודו.

(50) כידוע שפורים ה' ההצלה של גופות בניי (משא"כ חנוכה — לבוש אורח ס"י עת"ר ס"ב, ט"ז שם סק"ג).

(51) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. וראה אגה"ת פ"א.

(\*) ודלא כדחית הכס"מ (הל' ק"ש שם) דמ"ש (ה"ד מנוח) ודוקא בדורות הראשונים אין לו טעם.

## תשא

הטמא<sup>7</sup> (און נאך ענינים<sup>8</sup>).

איז ניט מובן<sup>9</sup>: בשלמא באַ אנדערע זאכן קען מען פארשטיין פארוואס דער אויבערשטער האָט דאָס אים געדאַרפֿט באַווייזן<sup>10</sup>, ווייל זיי אַנטהאַלטן אין זיך פֿרטים און ציורים מסובכים: די מנורה, לדוגמא, האָט געהאַט אין זיך די גביעים כפתורים ופרחים און זיי אַלע האָבן גע- דאַרפֿט זיין „מקשה אחת“ און צוזאַמען דערמיט יעדערער איז אַ באַשטימטן אַרט אין דער מנורה, אין זיין ספֿע- ציעלער פֿאַרם וכו'; עדיז האָט מען ביי מולד הלכנה געמוזט וויסן גענוי „באיזו שיעור תראה ותהי ראו' לקדש“<sup>11</sup> (און מ'זאל וויסן מיט אַ וודאות אז דאָס איז די לבנה<sup>12</sup> און קענען מתאר זיין אופן עמידתה ברקיע — די אַלע פֿרטים וואָס די גמרא רעכנט אויס ביי בדיקת העדים<sup>13</sup>) [און אַזוי אויך די שרצים — וואָס ניט אַלע פֿון זיי האָט מען גע- וואוסט ווי זיי זעען אויס<sup>14</sup>].

א. אויפֿן פֿסוק<sup>1</sup>, „זה יתנו .. מחצית השקל“ זאָגן רז"ל<sup>2</sup> (און רש"י ברענגט עס אַראָפֿ בפירושו על התורה<sup>3</sup>), „אמר רבי מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו“.

בדומה לזה — וואָס דער אויבערשטער האָט משה'ן געוויזן אַ דוגמא פֿון דער זאך אויף וועלכער ער האָט אים אָנגעזאָגט — געפינט מען באַ כמה ענינים<sup>4</sup>: א, „נתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש“<sup>5</sup>, ב, „נתקשה משה על מולד הלכנה .. והראה לו באצבע את הלכנה ברקיע ואמר לו כזה ראה וקדש“<sup>6</sup>, ג, ביים איסור פֿון שרצים — „וזה לכם

(1) פרשתנו ל, יג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא פרשתנו ט. נשא יא. במדבר פ"ב, ג. פסיקתא דרי"כ פ"ב (כי תשא). פסיקתא רבתי פט"ז (בסופו). — ראה תו"ש עה"פ — בכהנ"ל בשינויים קלים. ובפס"ר פ"י (בסופו): מטבע של אש קטן; ושם לפני: כמין מטבע של שערה של אש. אבל שם לא הובא כשם ר' מאיר. ובתב"ע עה"פ: דין שיעורא איתחמי למשה בטורא הי כדינא דאשא והיכדין איל כדין יתנו.

(3) אבל ליתא שם „מתחת כסא כבודו“ (כמדרש תהלים מזמור צא. פס"ר הג"ל, ומוסיף „ומשקלה מחצית השקל“). וראה לקמן בפנים.

(4) מנחות כט, א. מכילתא בא יב, ב. ספרי בהעלותך ת, ד. שמור' פט"ז, כת. ועוד. וראה רא"ם וגו"א בפרש"י פרשתנו, ובפרש"י שמיני יא, ב. בהעלותך שם.

(5) לשון רש"י תרומה כה, מ. ובגמ' שם בתנא דבי ר' שמעאל „עד שהראה לו הקב"ה באצבעו“ (ועד"ז במכילתא וספרי שם). וכו"ה בפרש"י בהעלותך שם. וראה רא"ם וגו"א תרומה ובהעלותך שם.

(6) לשון רש"י בא שם.

(7) שמיני יא, כט. וראה רש"י שם יא, ב.

(8) במנחות (ומכילתא) שם „אף הלכות שחיטה“. וראה תו"ה שלשה שם. ובשמר' שם: ד' דברים .. הראהו שמן המשחה. משא"כ הנאמר לפני' במנחות שם: „ארון של אש ושלחן של אש כו' ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם“ — לא נתקשה בהם (ראה גו"א תרומה שם).

(9) כמו שהקשה בגו"א בפרש"י פרשתנו. אלישך עה"פ (קושיא הא'). זית רענן ליל"ש פרשתנו. אוה"ח עה"פ.

(10) ראה גו"א שמיני שם. חזא"ג מנחות שם.

(11) לשון רש"י בא שם. וראה רא"ם וגו"א שם.

(12) ובפרט לפי הראגוצובי (ראה צפע"ג עה"ת בא שם).

(13) בפרש"י מנחות שם ד"ה ראש חודש: בשעת מולד לבנה אינה נראית כ"א מעט ואינה ניכרת כדאמרין ברי"ה כזה ראייתם אם כזה ראייתם.

(14) בפרש"י שם: שרצים, לא ה' מכיר איזה טמא